

יהודי השנה: א"ר ! רוקר אופנהיימר

עם הקומוניסטים היו ידועים. נוספו להם כמה פרשות סתומות.

החשובה בהם אירעה באמצע המלחמה. מדען אחר, ידידו של אופנהיימר, בא לבקר בביתו. אחרי הארוחה, כששני הגברים ניקו את הכלים במטבח, הפליט השני באופן סתמי שהוא מכיר איש המסוגל להעביר אינפורמציה אטומית לידי ברית-המועצות. אבל זו בגידה! אמר אופנהיימר. אורחו עבר בחפזו לנשוא אחר.

לא היה זה מקרה יחיד. בימי המאמץ העליון למען הפצצה הוציא אופנהיימר מדען צעיר מן הצבא, הכניס אותו לעבודה הסודית. מדען צעיר זה היה קומוניסט.

פרטים אלה, ועשרות דומים, מראים כי אופנהיימר הוא איש מוסרי, בעל הכרה גבוהה של הגינות-אישית, הסולד מהלשנה ואינו חושב את הקומוניסטים לחלאת-המין-האנושי. אולם גל ההיסטוריה שהציף את אמריקה אחרי שודד כי גם לקומוניסטים ישנה פצצת-ענק המסוגלת למחוק את ערי ארצות-הברית, לא איפשר פירוש אנושי פשוט זה. בעיני רבים, הפך אופנהיימר מרגל, בוגד, סוכן קומוניסטי. גברה הקריאה לסילוקו המידי מתחום היצירה המדעית. כדי לקדם את פני יריבו מקיאראתי, צייד-המכשפות, פקד הנשיא אייזנהואר לאחוז נגדו בצעדים.

סיכוי כסחוני

השנה נערכה החקירה המכרעת. היא דמתה במקצת לאינקוויזיציה של ימי הביניים. אופיו של אופנהיימר נותח, מעשיו נתגלו לפרטיהם. לבסוף נתקבלה החלטה שגרמה לסערה אדירה, חילקה את ארצות-הברית לשני מחנות. ההחלטה: לשלול מאופנהיימר כל אפשרות של גישה לאינפורמציה סודית. האיש שיצר את פצצת הענק סולק מן המעבדה.

המדענים חשו כמעט כאיש אחד להגנתו של "אופי". הם טענו כי הרוח הטובייתית חדרה לממשלת ארצות-הברית, כי אופנהיימר נעזר לא בגלל עבירה מסוימת, אלא מפני שלא גילה התלהבות מספקת לפצצת-המימן. הם הזהירו כי אם ייענש אדם בשל דעותיו המדעיות, יחוסל אותו חופש ואומץ-לב מדעי שבלעדיהם אין המדע יכול לפרוץ, ושי-הורות להם בלבד נצח המדע האמריקאי את המדע הגרמני והסובייטי.

הטענה הנגדית: אופנהיימר עצמו הודה שלא אמר את האמת לחוקרי הריגול-הנגדי, כדי לחפות על ידידיו. אדם המסוגל להעמיד את שלום ידידיו מעל לשלום ארצו, אינו יכול להיות מועסק ביצור נשק הקובע גורלם של מליונים. הסיכויים: אופנהיימר אינו בוגד או פושע, אולם הוא "סיכון כסחוני", אינו יכול לקבל אינפורמציה סודית. "אופי" חזר לחיים שסטים במיכללה של פרינסטון, בצדו של אינשטיין היהודי.

גורל יהודי

היה זה גורל יהודי.

כיהודי אמיתי בפנורה הקדיש אופנהיימר-הילד את כל מרצו ללימודים, כשמוני וגמור עמו להצליח בעולם ה"נכרי".

כיהודי אמיתי ברח מן הפוליטיקה ומאורעות זמנו, ניסה להסתגר בדל"ת אמותיו, לשכוח את גורל העולם — ואת היהודים.

כיהודי אמיתי קפץ לתוך הפוליטיקה עם עלות היטלר, עבר לשמאל הקיצוני שלחם או בנאצים, המציא את המצאתו הגדולה שנועדה להשמיד את המשמיד.

כיהודי אמיתי חלם כי הכוח האטומי יאחד את העולם, כי יחסל את הגבולות הלאומיים וישמש בסיס לרשות בינלאומית, על-לאומית, של מדענים הדואגים לטובת כל בני כדור-הארץ.

וכיהודי אמיתי נוכח לדעת שזהו חלום, וכי הדרך לאיחוד העולם ולמיניעת מלחמות מובילה דרך איחוד הלאומים, לא דרך ההתעלמות מקיומן של אומות.

אופי

הצילו וקטלו מליונים. הם יצרו את הראדאר ומטוסי-הסילון, את הנפץ האטומטי והמוקש המגנטי, את הפניצילין ופצצת-האטום.

איש אחר בלט כמו הר מתוך קומץ גישה זה. הוא היה המנצח האמיתי של חזית זו, אחד המנצחים האמיתיים של המלחמה. היה זה רוברט אופנהיימר, האיש שתרם את התרומה המכרעת להמצאת פצצת-האטום.

שיחה במטבח

אולם נשק ההצלה שימש למטרה מופקעת. המדענים ביקשו כי הממשלה האמריקאית תזהיר את יפאן על קיומו, תפוצץ פצצה לדוגמה במקום בלתי-מישוי, לעיני משקיפים ניטראליים, תתן ליפאן את הברירה להיכנע. לא היה ספק כי ניסוי פומבי כזה היה מסיים את המלחמה. אולם המנהיגים האמריקאיים נחפזו. הם רצו להכניע את יפאן לפני שהרוסיים יספיקו לשלוח לחופיה צבא-כיבוש. שתי פצצות-אטום הוטלו. מאתיים אלף איש הושמדו. המדענים התחללו. איש מהם לא התחלחל יותר מאשר היהודי אופנהיימר, תלמיד בית-הספר לתרבות מוסרית.

באותם הימים כבר עסקו המנהיגים והמציבים במלחמה הבאה. הם פיתחו סוגי-נשק חדשים. כדי לשמור על עליונותם כלפי הרוסים, תכננו פצצה אדירה הרבה יותר, פצצת-המימן. אופנהיימר התנגד. הוא הסביר את התנגדותו בטעמים של שיקולים מדעיים, טען כי שום פצצת-ענק לא תוציל יותר מאשר פצצת-האטום. אולם כנבכי לבו פעלו, בלי ספק, ספקות אנושיים. בהשפעתו התנגדו רוב המדענים לפצצה החדשה. אולם משהכריע הנשיא טרומן לטובת פצצת-המימן, שרתו אנשי המדע את התכנית החדשה כנאמנות. חסידי הפצצה החדשה חשדו באופנהיימר. קשריו בעבר

האיש היהודי של תשי"ד לא היה קרבן של רדיפות גלויות. בשום מקום בעולם לא נערכו פוגרומים אמיתיים, שום ממשלה בעולם לא נקטה בקו אנטטימי ברור. בשום מקום בעולם לא עמד האדם היהודי בסכנה גופנית גלויה בשל היותו יהודי. אפילו בארצות ערב, שלחמו במדינת ישראל, לא נפגע המיעוט היהודי. במצרים הסיפו היהודים להיהנות מחופש אזרחי גמור. בבגדאד פעמו, על אף הכל, חיים יהודיים כל שהם.

לשום אדם אחר

אולם הרבעה זו של גל האלימות והרדיפות ההיסטוריות לא חיסל את הבעיה היהודית ברחבי הפנורה. היהודי של תשי"ד נשאר עמוס בעיות ותסביכים. הם היו רק יותר עדינים, יותר מטובכים, פחות פשוטים.

הדוגמה הקלאסית לבעיות אלה, מתורגמת לגורלו של איש אחר, נמצאה בפרשת המדען היהודי באמריקה, רוברט אופנהיימר. המלה אנטטישמיות לא הוזכרה בה, וגם אי-אפשר היה להוכיחה בצדק. אולם היתה זאת פרשה יהודית, פרשה שלא יכלה לקרות, בצורה זו, לאיש, בלתי אם ליהודי.

חיו של רוברט אופנהיימר הם חיים יהודיים אמיתיים. הם מלאים וגדושים אותן תופעות אשר הציונות קמה לחסלן — ושאמנם חוסלו, למעשה, בקרב העם החדש שנוול בישראל.

איש תרבות

רוברט אופנהיימר נולד לפני 50 שנה בניו-יורק, בנו של יהודי גרמני שהגיע לארצות-הברית כצעיר בן 17. אופנהיימר האב היה איש-עסקים מוצלח, פעיל בעניני הקהילה היהודית. הוא שלח את בנו לבית-הספר לתרבות מוסרית, ואחר-כך למיכללת הברכרד המפורסמת.

אופנהיימר בלע את התרבות. הוא לא רק התעמק במדע הטכני, אלא גם זלל את ספרי היונים. בחזרו מכמה שנות לימודים באירופה, כבר היה איש-מדע נודע. הוא הוזמן למיכללה מערב-אמריקאית, שקע בין חומותיה.

היה זה בזמן שפרץ המשבר הנורא של 1929, שרושש את העולם. אופנהיימר לא הרגיש בכך. הוא חי את חייו במיכללה, לא התעניין כלל בפוליטיקה וכלכלה. קול המאורעות הרחוקים לא חדר אל תוך המעבדה השקטה. בני-אדם היו בעיני המדען הצעיר נושאים של סטטיסטיקה. מוצאו לא הטרד אותו.

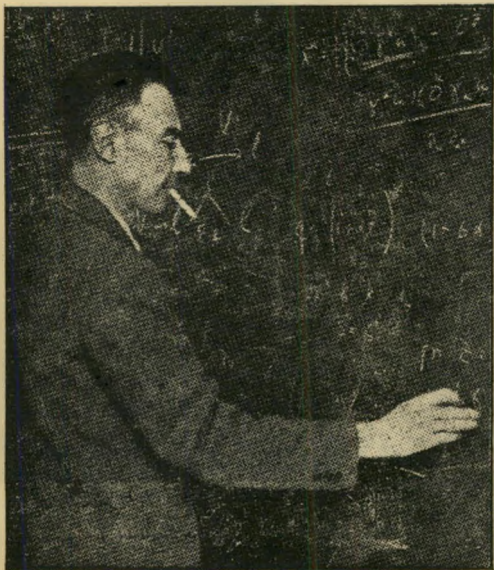
נמצח החזית הסודית

לפתע קרה משהו. באירופה הרחוקה הגיע לשלטון צבאי-לשעבר בעל שפם מצחיק, אדולף היטלר הכריז מלחמה על העם היהודי. האיש ששכח את מוצאו נזכר פתאום שהוא יהודי. הוא לא יכול היה עוד להשתמט מן הפוליטיקה. היטלר והמשבר האמריקאי עשו את אופנהיימר לאיש-ציבור.

בשנים אלה הכיר אופנהיימר אשה שבעלה, מנהיג קומוניסטי, נפל בקרבות ספרד. האשה, שהיתה פעם חברה במפלגה הקומוניסטית, נישאה לאופנהיימר.

מלחמת העולם הגבירה את ענינו הפוליטי של איש המדע. בשעה שרוב האמריקאים עוד ביקשו להימלט מן המלחמה, הטיל אופנהיימר את עצמו בכל כוחו לתוך המאבק. המטרה היתה לחסל את הפאשיזם, את הנאצי המסורף. מוחו הגאוני הוטל על כפות-המאזניים. הוא היה יותר חשוב מעשרות דיביזיות של חיל-הרגלים.

העתונים תיארו בהתלהבות את הקרבות בפולין, בצרפת, בלוב, ברומניה. אולם החזית המכרעת של המלחמה היתה נסתרת מעיני העיתונאים. היתה זאת חזית פרטית, שקטה ואילמת: חזית המעבדות. פחות מחמשים איש לחמו בה, ביניהם נפלה ההכרעה. במרוץ על גבי לוח החישובים

אופנהיימר ומלאכתו

אופנהיימר ואשתו